

Fågel, fisk eller häst?

En samhällsanalys utifrån ornamentiken i
The Staffordshire hoard

Birgitte Hildeman Sjölin

Kandidatuppsats

ARKK04: Kandidatkurs i förhistorisk arkeologi

Handledare: Lovisa Brännstedt

Institutionen för arkeologi och antikens historia

Lunds universitet ht 2018

Abstract

The Staffordshire hoard was found on 5 July 2009 outside Lichfield, close to Hammerwich. It is one of the biggest hoards that has been found in England. It consists of more than 3000 pieces and has been dated to the Anglo-Saxon period. This bachelor's thesis in Archaeology examines some of the items in the Staffordshire hoard: two sword pommels, two pyramid-shaped sword fittings, two crosses and a helmet. The thesis places the artefacts in a cultural context and draws preliminary conclusions about what society was like in Staffordshire/Mercia during the 6th and 7th century A.D. based on the combination and appearance of the artefacts. Around the time of the burial of the treasure in Staffordshire, Britain was slowly converting to Christianity. This can be seen in the ornamentation of the artefacts, which shows traces of both Christian and Pagan tradition. One of the most common Pagan motifs on the artefacts, such as sword pommels, is wild animals. This is probably because it was believed that Odin could turn into different animals and since he was the god of war it was believed that this could protect the person who used the sword in war. Warriors are also a common motif and warriors were highly respected in society.

Wild animals in the ornamentation on the artefacts demonstrates how these animals were seen as important and respected in a way that changed with the conversion to Christianity. One of the most frequent wild animals in the ornamentation is the snake, which can be interpreted in different ways, depending on the cultural background of the viewer – in Pagan culture it was regarded as a symbol for Odin, as a protection, whereas in Christian symbolism it was associated with the Devil, and hence evil in general. In the Staffordshire hoard the snake is represented on objects, such as the helmet and the cross. On the helmet, the intended symbolic meaning of the snake seems to be for protection, whereas on the cross, the intended meaning is more problematic, and open to interpretation, depending on the interpreter.

Many of the objects from the Staffordshire hoard are either produced outside Mercia and imported, or show influence from other cultures. Despite the continual conflicts and wars of the time – which many of the artefacts relate to or are made for – trade and cultural exchange continued throughout Britain and Europe.

Keywords: *Staffordshire hoard, Anglo-Saxon, Mercia, pommel, helmet, iron age artefacts, iron age ornamentation, animal ornamentation, warrior society, snake symbolism*

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.2. Syfte och frågeställning	3
1.3. Teori och metod	3
1.4. Avgränsningar	7
1.5. Tidigare forskning	7
1.6. Tillverkning	9
2. Fyndet	11
2.1. Fyndplatsen och dess historiska kontext	11
2.2. Översikt över skatten	12
2.3. Svärdsknapp 1	13
2.4. Svärdsknapp 2	15
2.5. Pyramidformade objekt	17
2.6. Hjälm	18
2.7. Kors 1	21
2.8. Kors 2	22
3. Diskussion	24
3.1. Utveckling och datering av Staffordshire-depån	24
3.2. Djurornamentikens motiv, stil och betydelse	26
3.3. Andra jämförelser	28
3.4. Religiösa aspekter	31
4. Slutsats	33
Källförteckning	35
Bilaga 1	37
Bilaga 2	38
Bilaga 3	39
Bilaga 4	40
Bilaga 5	41

1. Inledning

Den 5 juli 2009 arbetade Terry Herbert med en metalldetektor på ett fält i Staffordshire, utanför Lichfield, nära Hammerwich. Han påträffade då ett av de största fynd som någonsin gjorts från anglosaxisk tid. Fyndet skulle komma att kallas *The Staffordshire hoard*. På svenska kan den kallas Staffordshire-depån. Under de närmaste dagarna hittade Herbert ytterligare några hundra föremål. På den tredje dagen hade han fyllt 244 plastpåsar. Vid denna tidpunkt kontaktade han *The Finds Liaison Officer for Staffordshire and the West Midlands* (Sharp 2017 s. 3). Samma år i september fick omvärlden höra om skatten. Fyndet blev en världsnyhet (Sharp 2017 s. 12).

Man kan då fråga sig varför den grävdes ned på just den jordegendomen, men även varför den grävdes ned överhuvudtaget? En teori är att en munk grävde ned skatten eftersom de tidigaste keltiska munkarna ville avstå rikedom. Vissa kloster var nära kopplade till människor som hade en hög rang i samhället och vid denna tidpunkt hade de börjat att skänka dyrbara föremål till sina kloster. Eftersom det gick emot munkarnas princip, skulle detta kunna vara en förklaring till skattens nedgrävning (Sharp 2017 s. 47). Det är en ganska påfallande plats, som var lätt att hitta tillbaka till och det skulle också kunna vara på så sätt att artefakterna grävdes ned för att sedan grävas upp igen vid ett senare tillfälle, men allt detta är bara teorier.

Den här typen av fynd är mycket sällsynta, bland annat för att skatten är så pass stor och på grund av dess innehåll, men även att det inte är en grav som fynden är nedlagda i, utan att den verkligen har grävts ned och blivit behandlad som fenomenet ”skatt”, det som då kallas en *depå*. Fyndet finns idag på Birmingham Museum and Art Gallery.

1.2 Syfte och frågeställning

Fokus i denna uppsats kommer vara på föremålen i Staffordshire-depån. Undersökningen går ut på att studera några av artefakterna och se vad man utifrån deras utformning kan dra för slutsatser om vilken roll de spelade i samhället och om hur samhället såg ut då skatten grävdes ned. Min frågeställning är: **Vad säger fyndets sammansättning och artefakternas utformning och ornamentik om dess sociala och kulturella sammanhang i Staffordshire/Mercia?**

1.3 Teori och metod

Syftet med denna uppsats är att undersöka Staffordshire-depån för att ta reda på hur samhället såg ut när skatten grävdes ned. Det som kommer analyseras är sammansättning och utformningen av fynden som ingår i skatten. För att underlätta undersökningen kommer jag att använda mig av olika teorier och metoder. För att analysera fyndets helhet och sammansättning kommer en traditionell kulturhistorisk ansats att användas, som är ett ofta brukat verktyg inom arkeologi (Johnsson 2010 s. 70). I denna undersökning ligger fokus på att undersöka fyndets och föremålets form för att ta reda på hur de sociala och kulturella aspekterna av hur människornas traditioner och levnadsstil varit vid tiden för skattens nedgrävning.

När det gäller de enskilda föremålets utsmyckning och utformning kommer jag att pröva att använda konsthistoriska teorier och metoder, till exempel i form av bildanalys och jämförande stilanalys. Det innebär att man studerar föremålets utseende i förhållande till deras stil, som exempelvis djurstilar i relation till de olika objekten och stilmönster under den aktuella tiden. Detta är relevant eftersom jag kommer att undersöka just ornamentiken på föremål som ingår i Staffordshire-depån. Vidare har jag använt mig av ikonografi vid undersökningen av föremålets utsmyckning. Ikonografi betyder ”studiet av bilden”, vilket innebär att det kan användas som hjälpmedel vid bildtolkning och dess symbolbetydelse (D’Alleva 2005 s. 20). Det i sig är en god anledning till att den är användbar i föreliggande undersökning. Ikonografi är en metod för bildtolkning som lanserades av Erwin Panofsky i mitten av 1900-talet med syfte att utifrån en beskrivning av ett föremål eller en bild undersöka dess betydelser enligt överenskomna koder och att i en översta nivå placera bilden eller föremålet i sin historiska och kulturella kontext (D’Alleva 2005 s. 22). Panofsky definierar den ikonografiska metoden i tre steg: i det första steget, som är den pre-ikonografiska nivå, analyseras det som är lätt att identifiera (D’Alleva 2005 s. 22). I det andra steget av den ikonografiska analysen identifierats bilderna som man känner igen från myter och historier, och deras karaktärer (D’Alleva 2005 s. 22). I det sista steget får man läsa mellan raderna och förstå en djupare mening med bilderna och deras innebörd. Man ska även placera bilderna i tid och rum, helst också vilken kultur som ligger bakom skapandet av dem (D’Alleva 2005 s. 22). Jag kommer även till viss del att använda mig av semiotik. Semiotiken har tidigare nyttjats framförallt för att tolka text, men har även använts som ett verktyg inom konsthistoria (D’Alleva 2005 s. 36). Det är även fruktbart att använda teorierna tillsammans, alltså att göra en kombination av semiotik och ikonografi. Båda behandlar bildtolkning, och ikonografi kan dessutom behöva stöd av annan tolkningsmetod, eftersom den relaterar mycket till texter,

medan semiotik kan användas för bildtolkning i bredare sammanhang. Dessa metoder sammantagna är därmed goda hjälpmedel när fyndets ornamentik undersöks. Inom semiotiken kan begreppen denotation och konnotation vara användbara eftersom dessa inte förutsätter att man har skrivna källor från tillkomsttiden. Eftersom fyndet troligen grävdes ned under 600-talet är det högst relevant för denna undersökning.

Denotation innebär att man har en objektiv synvinkel medan konnotation innebär att man har en subjektiv inställning. Ofta baseras denna på ens egna personliga erfarenhet och associationer (Wærn 1998 s. 39). Ett bra exempel som gör det lättare att förstå skillnaden finns i boken *Bild och föreställning – om visuell retorik*. Om man exempelvis tar ett påskägg och visar det för olika personer, kan det bli olika förknippningar beroende på uppväxt och kulturell bakgrund. Om man växt upp i ett land som inte har kristendomen som huvudreligion kommer man antagligen ha en denotativ syn på det och bara se ett ägg medan en person som har sett eller firat påsk mycket antagligen har en mera konnotativ syn på det, och associerar det med de egna erfarenheterna (D'Alleva 2005 s. 39). Liksom påskägget har haft olika betydelser för olika människor beroende på ursprung och bakgrund har även artefakterna och deras ornamentik från Staffordshire-depån haft olika betydelser beroende på betraktarnas kulturella härkomst. Vad kännetecknar då anglosaxisk ornamentik?

Enligt Sharp och Ferns bok var anglosaxarnas tidiga djuornamentik en del av en utbredd tradition i Europa. Denna utvecklades från de sena romarnas konst (Fern & Speake 2014 s. 89). Sharp skriver i sin bok vilka synsätt man kan ha, eller vilka kännetecken man kan leta efter när man studerar ornamentik, och vad dess betydelse kan vara. Det är exempelvis ofta myter och germanska motiv avbildade på artefakter.

Det var många länder som ingick i den germanska världen, de låg även ganska utspridda och hade havsmassor emellan sig. Trots det hade de en liknande kultur, till exempel har man hittat föremål med liknande ornamentik i olika länder, vilken spreds bland annat över norra Tyskland, Nederländerna, Skandinavien och England. I denna kultur ingick anglosaxarna. Eftersom man sedan en tid tillbaka haft möjligheten att transportera sig över vattnet så kunde länderna på de olika sidorna av havet kopplas samman. Därför kunde både folk, föremål och även influenser komma över havet och spridas (*The Staffordshire Hoard* 2014 s. 51).¹

Leahy och Bland skriver i sin bok att det är svårt att datera föremålen exakt, bland annat eftersom de antagligen inte var helt nytillverkade när de grävdes ned – de kan till

¹ Denna bok har ingen angiven författare men den ansvariga för boken är *Birmingham Museums Trust*.

och med varit uppemot 100 år. Därför är det bästa tillvägagångssättet att studera ornamentiken, och ta konsthistoriska metoder till hjälp. Man kan även jämföra formgivningen och ornamentiken med andra fynd där man är säker på dateringen för att få fram en säkrare datering hos det fynd man undersöker (Leahy & Bland 2014 s. 44).

År 1904 skapades det en kategorisering av djurkonst som kan delas in i tre olika stilar. Detta system skapades av Bernard Salin, som var arkeolog och konsthistoriker (Sharp 2017 s. 90). Både Leahy & Bland och Sharp hävdar att man kan typologisera majoriteten av ornamentiken som har använts i Staffordshire-depån som den anglosaxiska djurkonstornamentikstilen II, som består framförallt av stiliserade djur. Det finns även några föremål som har stil I (Leahy & Bland 2014 s. 44; Sharp 2017 s. 91). Denna stil har troligen sitt ursprung från Danmark, och förekom sedan i England mellan 500 e. Kr och 570 e. Kr. Bilden av djur var ofta i abstraherad form, tvådimensionell och bandformad. Det fanns även i vissa fall med människor i ornamentiken. De kunde vara tillagda utöver djuret på bilden, men det förekom även att djur- och människobilder kombinerades, vilket resulterade i ett fabeldjur. I slutändan kan man alltså dra slutsatsen att ornamentiken i stil I är tvetydig och kan definieras på många sätt (Sharp 2017 s. 90). Detta skiljer sig ganska mycket från stil II av djurornamentiken, där djur och människor inte blandas i avbildningarna. Bilden är i det här fallet ofta mer komplett, i de flesta fall kan man se vilket djur som avses i ornamentiken. Det är ofta ormar som slingrar sig, och kanske biter sig i svansen, och dessa bildar flätmönster. Stil II har troligen sin grund i södra Skandinavien från början och förekom sedan i England omkring 560 e. Kr (Sharp 2017 s. 91). Stil II har blivit mycket omdiskuterad, men en sak de allra flesta är överens om är att den härstammat från stil I i södra Skandinavien (Webster 2014 s. 61). Efter dess uppkomst spreds den till germanska folk, inklusive anglosaxare. Det har föreslagits att det funnits två ankomstvägar av stil II:s till England. Den ena skulle komma från kontinenten till Kent medan den andra skulle komma direkt från Skandinavien till East Anglia (Webster 2014 s. 61). Denna stil verkar enligt Webster ha använts i England som en identitetsskapande statusmarkör hos eliten. När stil II uppkom kan man se en stor förändring i hur människorna såg på sig själva och dessutom hur de ville bli representerade för andra. Stil I och stil II skiljer sig mycket från varandra, och stil I blev snabbt omodern efter stil II:s uppkomst (Webster, 2014. 62). Stil II varade ungefär i 100 år. Den började antagligen först att utvecklas i metallarbeten under slutet av 500-talet och varade sedan till den senare delen av 600-talet (Webster 2014 s. 62).

Den sista stilen i typologin är troligen inte relevant för skatten eftersom det dateras till efter 700 e. Kr., samma typ av ornamentik som man finner i vikingakonst.

Ornamentiken föreställer här till exempel djur som slingrar sig om varandra, så att det ofta är svårt att reda ut vilka delar som hör till vilken djurkropp (Sharp 2017 s. 91).

Slutligen, för att få en bättre förståelse för fyndet, har jag i samband med uppsatsarbetet även besökt museet där föremålen förvaras.

1.4 Avgränsningar

För att kunna besvara frågeställningen mer utförligt och kunna dra en säkrare slutsats, kommer jag studera fyndets sammansättning i dess helhet, men detta kommer framförallt göras översiktligt. Eftersom skatten består av 4000 delar skulle detta kräva för mycket tid och resurser för att studera varje enskilt objekt. Därför har jag valt att fokusera på några artefakter som representerar fyra olika kategorier av föremål: två svärdsknappar, delar av hjälmen, pyramidformade dekorationer till svärdet samt två kors. Dessa har valts ut eftersom det är olika typer av artefakter, några från vapendelen av fyndet och några av de kristna föremålen. Genom att välja ut olika typer av föremål får man en bättre överblick över hela fyndet och kan komma till säkrare och mer underbyggda slutsatser.

1.5 Tidigare forskning

Eftersom depån relativt nyligen upptäckts har ännu inte en mycket omfattande forskning publicerats, men en del vetenskapliga artiklar och ett par populärvetenskapliga publikationer från museet har givits ut. Av särskild vikt för uppsatsen har följande böcker varit: *The hoard and its history* av Robert Sharp, *The Staffordshire hoard* från Birmingham Museum and Art Gallery, *The Staffordshire hoard* av Kevin Leahy och Roger Bland, *Beasts, Birds and Gods* av Chris Fern och George Speake, och Leslie Websters bok, *Anglo-saxon art*.

Staffordshire-depån är, som nämnts, ett sällsynt fynd. Storleken och sättet objekten är begravda på är högst ovanligt. Skatten är troligen bland de största upptäckter man gjort inom arkeologi i England. Däremot har man gjort i vissa avseenden jämförbara fynd i södra Skandinavien, vilket forskningen om Staffordshire-depån har fokuserat på, till exempel Nydam, Illerup på Jylland i Danmark och Uppåkra i Skåne. Det som är jämförbart mellan Nydam, Illerup och Staffordshire-depån är snarare storleken på fyndet än hur det förvarats, eftersom dessa fynd inte har begravts utan kastats i sjöar (Webster et al. 2011 s. 226). Man har inte påträffat något fynd av motsvarande mängd svärd i Danmark från samma tid, vilket antagligen beror på att man inte begravde lika många svärd under denna tidsperiod (Webster et al. 2011 s. 227). Av depositionerna som man har funnit i sjöarna har de innehållit cirka 1000 delar, vilka har utgjorts av vapen såsom svärd och sköldar, som troligen placerades där

mellan 200 och 500 e. Kr. En deposition som man fann i Nydam daterades till 400-tal, och består av 36 svärd, vissa av dessa hade även förgyllda svärdsknappar (Webster et al. 2011 s. 226). Antagligen har dessa hamnat i sjöarna efter någon form av strid, och när ena sida vunnit slaget kastade de fiendens vapen i vattnet (Webster et al. 2011 s. 226).

Den tredje platsen som har en stor deposition är i Uppåkra som ligger i Skåne. Det var en av de största handelsplatserna i Skandinavien, och även en av de viktigaste handelsplatserna i Europa. Här har man vistats sedan bronsålderns fram tills 900-talet, då de flesta flyttade och bosatte sig i Lund. Uppåkra var en viktig centralplats för där det förekom mycket import och handel (Hårdh 2001 s. 31).

Att import och kontakt med den här typen av centralplatser förekom i England visar exempelvis glaset i inläggningar på föremål från Staffordshire-fyndet. Vid tidigare undersökningar har man kunnat dra slutsatsen att glaset i inläggningarna i föremålen i Staffordshire-fyndet blivit importerat. När man gjorde analyserna fann man natron i de flesta av glasfynden. Natron är ett natriumrikt mineral som används vid tillverkning av glas. Detta typ av flux² förknippas ofta med glasproduktioner som skedde mellan 400 f.Kr. och 800 e.Kr. i östra medelhavsområdet (Meek 2016 s. 324).

I mycket av den tidigare forskningen om Staffordshire-depån jämförs eller dras det paralleller till skeppsbegravningen Sutton Hoo, som hittades våren 1939 nära Woodbridge, Suffolk, en plats som vid tiden för begravningen tillhörde riket East Anglia. Kopplingen som görs mellan dem beror antagligen på att de två fynden på sätt och vis kompletterar varandra, bland annat härstammar båda lämningarna från samma krigarsamhälle (Leahy & Bland 2014 s. 59). Skeppsbegravningen Sutton Hoo är dessutom en av de första gravar som kunde belägga den materiella kulturen från den adliga och kungliga samhällsnivån (Bruce-Mitford 1968 s. 72). Sutton Hoo representerar den paganistiska kulturen, även om kristendomen vid tiden då begravningen ägde rum hade blivit etablerad (Bruce-Mitford 1968 s. 72). En annan parallell mellan Sutton Hoo och Staffordshire-depån är att båda innehåller många artefakter som man kan typologisera under stil II. Man har funnit delar av vapen i Sutton Hoo-depån liksom i Staffordshire-depån, och det har även hittats en hjälm som

² NE förklarar fluss på följande sätt: ”flusspat (tyska *Fluss-spath*, av *fluss* i betydelsen ’smältningstillats’ och *spat*), *fluorit*, vanligt mineral med den kemiska sammansättningen CaF₂. Föreningar av kolväten, joner av sällsynta jordartsmetaller och mangan eller kristallstrukturdefekter orsakar färgvariationer hos mineralet. Det förekommer vanligen som utfällning ur heta, vattenrika lösningar på sprickor i berggrunden tillsammans med sulfidiska bly-, silver- och zinkmineral. Andra ofta associerade mineral är kvarts, topas, turmalin, kalkspat, dolomit och baryt.”

påminner om den som påträffades i Sutton Hoo. Båda har daterats från 500-tal till början av 600-tal. Delarna av vapnen har lagrats under en längre period, det kan ha varit en tanke att man samlat till ett vapenförråd, eller möjligtvis kan det vara någon form av ritual inom någon kult (Webster et al. 2011 s. 226).

Man kan alltså dra slutsatsen att Sutton Hoo-depån och Staffordshire-depån haft stora likheter. Som tidigare nämnts i uppsatsen kan det vara en bra metod att undersöka fynd där man redan vet datering, eventuellt dess funktion och uppkomst, för att få reda på de obesvarade frågor kring det fynd man studerar. Därför kommer jag se på tidigare forskning kring Sutton Hoo, bland annat för att se vad Staffordshire-depåns artefakters tilltänkta funktion från början varit.

Skeppet i Sutton Hoo-begravningen är 27 meter långt. Själva gravkammaren var placerad i mitten av skeppet. Det märkliga i detta fall var att man inte kunde hitta något skelett. Man har ändå kunnat dra slutsatsen att det tidigare funnits en kropp där eftersom man funnit artefakter som behandlats som gravgåvor, både i urval av föremål och deras utplacering i graven. Det fanns till exempel vapen och dess vapentillbehör och även silverkärl. Enligt Leahy och Bland symboliserade de olika föremålen antagligen den dödas karaktär men även vederbörandes breda kontaktnät. Det fanns till exempel objekt gjorda av silver som var från Bysans och skålar som var gjorda av kelterna i Britannien. Genom att lägga ned föremålen i graven har även dessa bevarats. På detta sätt blir även skaparna bakom artefakterna och deras skicklighet ihågkomna (Leahy & Bland 2014 s. 59).

1.6 Tillverkning

I följande avsnitt kommer jag att gå igenom de vanligaste tekniker och material som användes vid tillverkningen av föremålen i Staffordshire-depån.

1.6.1 Cellarbete

Man har använt cellarbete i mycket av dekorationen på artefakterna. Denna teknik involverar skapandet av ett mönster bestående av inläggningar i metall med små stenar eller andra material, som till exempel glas (Leahy & Bland 2014 s. 54). Cellarbete var populärt i den senare delen av romartiden och spreds sedan därifrån till de områden som idag är Tyskland och andra länder utanför det romerska rikets gränser.

1.6.2 Guld

Man använde sig en del av guld i dekorationerna på artefakter i stil II, även i Staffordshire-depån. Guldets betydelse för uppkomst och utveckling av stil II. Under denna period hade materialet blivit mer tillgängligt i England än det någonsin varit. Detta berodde bland annat på att bysantinska kejsare avbetalade skulder till frankerna under det senare 500-talet och det tidiga 600-talet. En del av detta kom till England i form av guldmynt. Eftersom man i England inte hade den typen av betalssystem hade de inte den nytta av mynt och bestämde sig istället för att återanvända dem. De smälte ner mynten och använde dem till andra föremål (Webster 2014 s. 63).

1.6.3 Stämpeldekorer

Man har funnit hundratals bitar av Staffordshire-depån som består av dekorationer som gjorts med patriser. Oftast består dekorationerna av djur och krigare (*The Staffordshire hoard* 2014 s. 59). Alla de bitar som man har funnit har varit gjorda av silver och vissa har även varit förgyllda (*The Staffordshire hoard* 2014 s. 59). Man använde denna teknik för att exempelvis dekorera skålar, dryckeskärl, och hjälmar (*The Staffordshire hoard* 2014 s. 59). Fragmenten man funnit i Staffordshire-depån har troligen tillverkats på detta sätt.

1.6.4 Filigran

Ytterligare en typ av dekoration man funnit mycket av i Staffordshire-depån är filigran. Dekorationen filigran har gjorts genom att man lött smala metalltrådar på en större bit metall, och genom detta kunde man skapa detaljerade mönster. Allt filigran som funnits i depåfyndet har gjorts i guld (*Staffordshire Hoard* 2014 s. 56). Den anglosaxiska reliefstilen filigran utvecklades under 400-talet i anglosaxarnas centralområde i norra Tyskland mellan floderna Elbe och Weser (Webster 2014 s. 49).

1.6.5 Karvsnitt

Man använde sig av karvsnitt, vilket är en teknik som bland annat användes för att göra bältspännen och militärutrustning i Rom. Hantverket utvecklades antagligen från början för att tälja och tillverka möbler, under 400-talet. Den började sedan användas till att dekorera metallarbeten (Webster 2014 s. 51).

1.6.6 Hantverkarna

För att tillverka dessa föremål, med alla utsmyckningar, krävdes stor färdighet. Till följd av detta fick metallarbetarna som tillverkade dem stor respekt. Man ansåg att de gjorde en värdefull insats och beundrade deras yrkeskunskap. Det är troligt att metallarbetarna arbetat för och bott hos människor som varit högt uppsatta i samhället, till exempel hos adelsfamiljer eller kungar (*The Staffordshire Hoard* 2014 s. 46). Trots att de hade denna aktning och respekt i samhället hade de troligen ändå inte samma värde i folks ögon som soldaterna, som de tillverkade vapnen åt (*The Staffordshire Hoard* 2014 s. 46).

2. Fyndet

2.1 Fyndplatsen och dess historiska kontext

Den första arkeologiska undersökningen som gjordes på plats av Staffordshire-depån ägde rum mellan den 22 juli och den 21 augusti 2009. Vid detta tillfälle gjorde man en testgrop vilken visade att skattens alla delar återfanns i det översta jordskiktet (Sharp 2017 s. 6). Vid samma grävning påträffade man något som skulle kunna vara stolphål, ett dike och en ravin, men det drogs senare slutsatsen att detta inte hade någon koppling till skatten (Sharp 2017 s. 7). Man hittade möjligtvis någon form av struktur nära fyndplatsen och det påträffades även någon form av mönster i åkrarna i närheten. Ett förslag till varför är att det möjligtvis kan ha funnits en helgedom där tidigare, före kristen tid. Denna teori kan styrkas av att det dessutom hittades en form av kopia av en torshammare på samma plats (Sharp 2017 s. 9). I mars 2010 genomfördes en andra arkeologisk undersökning en bit utanför den tidigare fyndpunkten. Vid detta tillfälle gjordes fler geofysiska undersökningar. Man gjorde 11 testgropar och även ett 100 meter långt schakt (Sharp 2017 s. 11). Arkeologer hittade tecken på avgränsningar från tidigare fältgränser och palissader, men detta kunde inte kopplas till den tid då fyndet grävdes ned. Man trodde nu att man rensat fältet och hittat hela skatten, men de visste inte vid denna tid att det skulle ske ytterligare undersökningar som skulle ge stora resultat (Sharp 2017 s. 11). Den tredje undersökningen skedde i november 2012. Denna var mycket mindre än de två tidigare grävningarna. Visserligen hade de metalldetektorer till hjälp, men nu var det bara sex personer som hade endast fem dagar på sig att undersöka fyndplatsen. Trots de bristfälliga resurserna lyckades de hitta 91 artefakter, varav 81 kunde kopplas till skatten. De 10 fynd, framförallt koppar, som inte kunde kopplas till resten av skatten kunde däremot troligen dateras till anglosaxisk tid, alltså härstammar de från samma tid som Staffordshire-depån (Sharp 2017 s. 13).

När man undersökt fyndplatsen har man inte kunnat hitta några spår på tidigare aktivitet som kunnat kopplas till skatten, men man har som ovannämnt sett någon form av struktur nära skatten. Däremot har man funnit tecken på att en större romersk väg ska funnits nära fyndplatsen (Sharp 2017 s. 9). Vid Wall som är cirka tre kilometer från där skatten blev funnen var det tidigare ett romerskt centrum, som ska ha haft namnet Letocetum. Efter romarnas ockupation av Britannien kan det möjligtvis funnits en form av helgedom vid denna plats, en anledning till denna idé är, som tidigare nämnts, att man funnit ett föremål i form av en torshammare (Sharp 2017 s. 9).

För att förstå depåns historiska kontext är det viktigt att börja redan omkring 410 e. Kr. då romarna förlorade sin makt över England. Romarna hade haft makten i många sekler i stora delar av världen. Omkring 410 e. Kr förlorade de sin makt över England och nu fick de brittiska härskarna istället kontroll över landet. De kände sig dock hotade av Skottland och Irland, vilket de löste genom att hyra in legosoldater från Tyskland. Dessa gjorde sedan uppror 441–442 e. Kr. och tog över makten i östra England. Under 600-talet bodde det olika folkslag i England, till exempel angler, saxare, jutar, friser, daner och hunner och under de kommande 400 åren tvingades britter in i Wales och Cornwall. Men DNA-studier visar att många britter inte flydde väst utan stannade och integrerade sig med de nya samhällena. Det skapades efterhand nya folkslag och gradvis slogs de mindre grupperna ihop och tillsammans blev de nya och större enheter (*The Staffordshire Hoard* 2014 s.14).

Under 600-talet fanns rikena Northumbria, Mercia, East Anglia, Essex, Kent, Sussex och Wessex. 825 e. Kr. fanns bara Northumbria, Mercia, East Anglia och Wessex kvar (*The Staffordshire Hoard* 2014 s.14). Skatten grävdes ned i mitten av 600-talet, och den plats den blev begravd på skulle varit det dåvarande Mercia. Eftersom det var i Mercia skatten grävdes ned, är det den plats som jag fokuserar på i undersökningen. Denna plats skapades både av inhemska folkgrupper och saxare som invandrade under 600-talet. Under 870-talet blev trakten förstörd av vikingar (*The Staffordshire Hoard* 2014 s. 15). Mercia var ofta i krig med andra anglosaxiska rikena, framförallt East Anglia och Northumbria. Den kung som krigade mest var härskaren över Mercia, en man vid namn Penda (*The Staffordshire Hoard* 2014 s. 15).

2.2 Översikt över skatten

Det är mycket som är ovanligt med Staffordshire-depå. En av sakerna är att den inte innehåller mynt, vilket i andra fall varit vanligt i depåfynd. Om man till exempel ser på Sutton Hoo som är från samma tidsperiod, så innehöll den mynt (Bruce-Mitford 1968 s. 28).

Staffordshire-depå innehåller däremot mer än 3500 andra delar, och skatten består av ädelstenar med cellarbete, 1442 kilo silver och 5094 kilo guld. Många av fynden som hittades hade blivit isärplockade. Bland annat hittades inte svärdsblad, utan det var framför allt de dekorativa delarna, som exempelvis svärdsknappar, som fanns. Man hittade även ett kors vars inlagda granater blivit avtagna före begravning (Utställning, Birmingham Museum and Art Gallery, 26/11/ 2018). Det är många olika typer av artefakter, bland annat dräktsmycken och vapen. Man hittade en del objekt som tidigare varit delar av svärd, av dessa är två

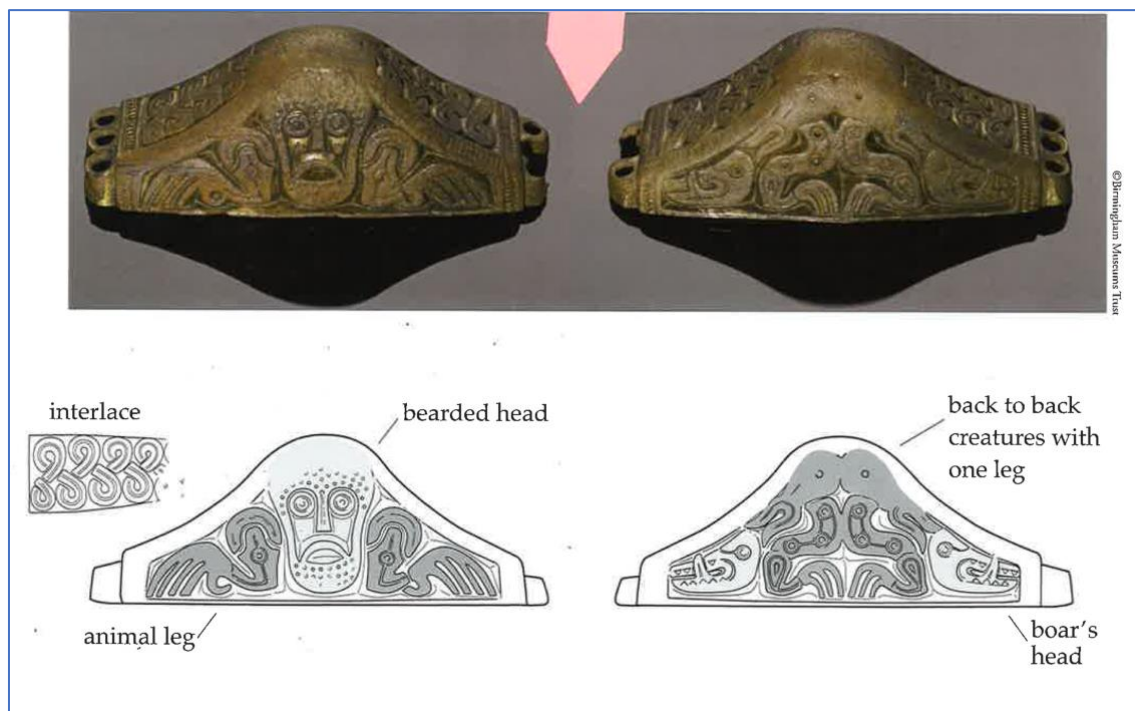
svärdsknappar, 10 svärdsknappar formade som pyramider, fyra ringfästen, 73 fästen till halsband och av svärdsknappar 92 delar. Det hittades sex ormar som är gjorda av guld, fyra kristna kors, metallbleck 100,18 g, två spännbucklor, två objekt som har glasinlägg och 50 bitar som hade nielloinläggningar. Av inristade dekorationer hittade man 73 delar, filigrandekorationer hittade man 381 delar av, föremål som hade cellarbeten hittades det 145 delar av. Trots att man kunnat identifiera stora delar av fyndet, är det fortfarande 28,4 % som inte kunde kategoriseras ännu 2014 (Leahy & Bland 2014 s. 17). Artefakter man annars brukar påträffa i gravar, såsom exempelvis yxor och pilbågar, har inte hittats i depån (Sharp 2017 s. 87).

2.3 Svärdsknapp 1

I det följande avsnittet kommer jag att analysera några av föremålen som hittades i depån. Denna svärdsknapp är daterad till mellan 550 e.Kr och 600 e. Kr. Svärdsknappar är placerade på toppen av handtaget på svärd (Fern & Speake 2014 s. 23). Eftersom svärdsknappar och andra dekorativa bitar blivit borttagna från svärdsbladet, och inte återfinns i depån, är det möjligt att tanken varit att de skulle återanvändas (Webster et al. 2011 s. 222).

2.3.1 Ornamentik

Svärdsknappen är gjord av silver och den har förgyllda reliefer och svarta nielloinläggningar (Fern & Speake 2014 s. 14). Den har ornamentik på båda sidor. varav ena sidan visar ett människoansikte som bär skägg. På svärdsknappen är ansiktet placerat mellan två djurben. Även andra sidan av svärdsknappen har dekorationer bestående av djurben. Det finns utplacerat djurhuvuden i kanterna, troligen någon form av svin, men man skulle antagligen inte kunna säga på rak arm att det är djurkroppsdelar eftersom djuret är stiliserat. Enligt Hedeager ansågs vildsvinet det envisaste och mest aggressiva djuret under järnåldern (Hedeager 2011 s. 89). Det gjorde den till en lämplig krigssymbol för deras krigsfilosofi, som innebar att man skulle kriga tills ena sidan stupat. Om det var förutbestämt att man skulle vinna så skulle man inte ge upp, hur hopplöst det än såg ut. Därför fick man aldrig ge upp, utan måste kämpa även om man var som David mot Goliat. Fern och Speake jämför svärdsknappen med en spännbuckla från Själland i Danmark. Denna spännbuckla har också ansikten med skägg som dekoration (Fern & Speake 2014 s. 14). Förutom detta finns det inga större likheter.

Svärdsknapp 1. Foto © Birmingham Museums Trust. Fern & Speake 2014 s. 15.

2.3.2 Tillverkning

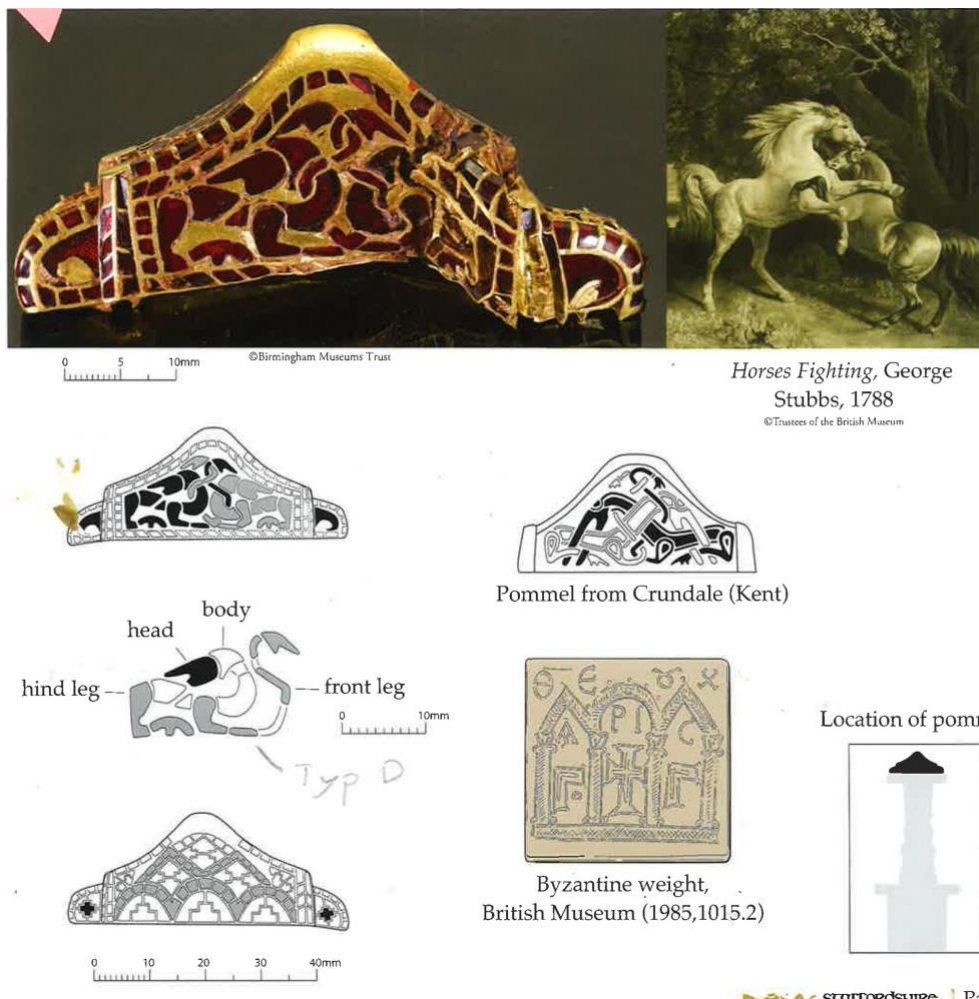
Med tanke på hur mycket utländskt inflytande svärdsknappen verkar ha fått i sin ornamentik, anser Fern och Speake att den troligen är importerad. Kanske togs den till England genom krigare från utlandet (Fern & Speake 2014 s. 14). Den mest likartade ornamentiken man har sett kommer ifrån Skandinavien, detta i stil II. Detta kan man se bland annat på flätningen och djurens formgivning. Designen härstammar troligen från början av romartiden (Fern & Speake 2014 s. 14). Människohuvudet med stirrande ögon förekommer också i romersk kultur och föreställer då guden Oceanus (Webster 2014 s. 56). Detta vore en möjlig tolkning av motivet. Det kan också hända att det har fått en förändrad betydelse om det har övertagits till nordiskt område. Under denna tidsperiod hade man i Skandinavien en hednisk religionsåskådning, paganism, och det är därför troligt att ansiktet på svärdsknappen föreställer Odin (Fern & Speake 2014 s. 14). Ytterligare en anledning, som talar för denna teori, är att Odin skyddar krigare, och det var normalt att skyddande gudar och varelser avbildades på vapen (Wilson 1992 s. 115). Enligt Maria Domeij Lundberg (2006 s. 39) var Odin en ”symbol för visdom, krig och han skulle även kunna byta skepnad.” Givet detta är det mest sannolikt att svärdsknappen blivit importerad, antingen från Skandinavien eller Tyskland (*The Staffordshire Hoard* 2014 s. 52).

På museet där vissa delar av Staffordshire-depån är utställd berättas det att det fanns två alternativ för hur svärdsknappen kommit till England. Antingen har den rest över

kontinenten och getts från person till person tills den nått England under 400-talet, eller så har någon krigare ärvt svärdsknappen av en farfar eller liknande, och sedan rest till England med den (Utställning, Birmingham Museum and Art Gallery, 26/11/ 2018).

2.4 Svärdsknapp 2

Svärdsknappen är daterad till mellan 620 e. Kr. och 650 e. Kr. (Utställning, Birmingham Museum and Art Gallery, 26/11/2018).

Svärdsknapp 2.
Foto ©
Birmingham
Museums
Trust;
© British
Museum.
Fern & Speake
2014 s. 31.

2.4.1 Ornamentik

Denna svärdsknapp skulle kunna tolkas som en symbol för förbundet mellan två kulturer (Fern & Speake, 2014, 30). Den har olika typer av dekorationer på dess två sidor. Den ena sidan kan man tolka som att det är två djur som slåss avbildade i profil. Det lär varit vanligt inom förkristen religion att iscensätta strider mellan hästar (Fern & Speake 2014 s. 30). Man kan inte med säkerhet säga vilka djur det är som är avbildade på svärdsknappen, men mycket

talar för att det skulle vara hästar, bland annat eftersom hästar var vanligt förekommande inom germansk djurkonst, detta i stil II (Fern & Speake 2014 s. 30). Hästar hade även en hög status, speciellt i germanska grupper. Det är troligt att det fanns en hednisk hästkultur före kristnandet av England, hästgravar både här och på kontinenten talar för detta (Fern & Speake 2014 s. 12). Det var vanligt att offra hästar för att lägga ned i människogravar, men även att de fick egna gravar (Jennbert 2011 s. 67).

Bilden på den andra sidan på svärdsknappen är av en stil som enligt Fern och Speake kan härledas till det romerska kristnandet. Den består av cellarbete med inlagda granater som arrangerats i ett mönster av rundbågar och pediment,³ som på en husfasad. I kanterna på svärdsknappen finns det kors som är av grekisk typ (Fern & Speake 2014 s. 30).

2.4.2 Tillverkning

Den germanska djurkonsten är vanligast i norra Europa. Man har påträffat liknande konst i den senare delen av romartiden eller i tidigkristen konst (Fern & Speake 2014 s. 30). Enligt Fern och Speake är det troligt att detta har influerat designen på svärdsknappen (Fern & Speake 2014 s. 30). Det dras sedan en parallell till bysantinska vikter, som ska ha gemensamt med svärdsknappen att de består av två stilar, bland annat med liknande kors. Detta ska skilja sig mot tidigare germanska motiv (Fern & Speake 2014 s. 30).

2.5 Pyramidformat objekt

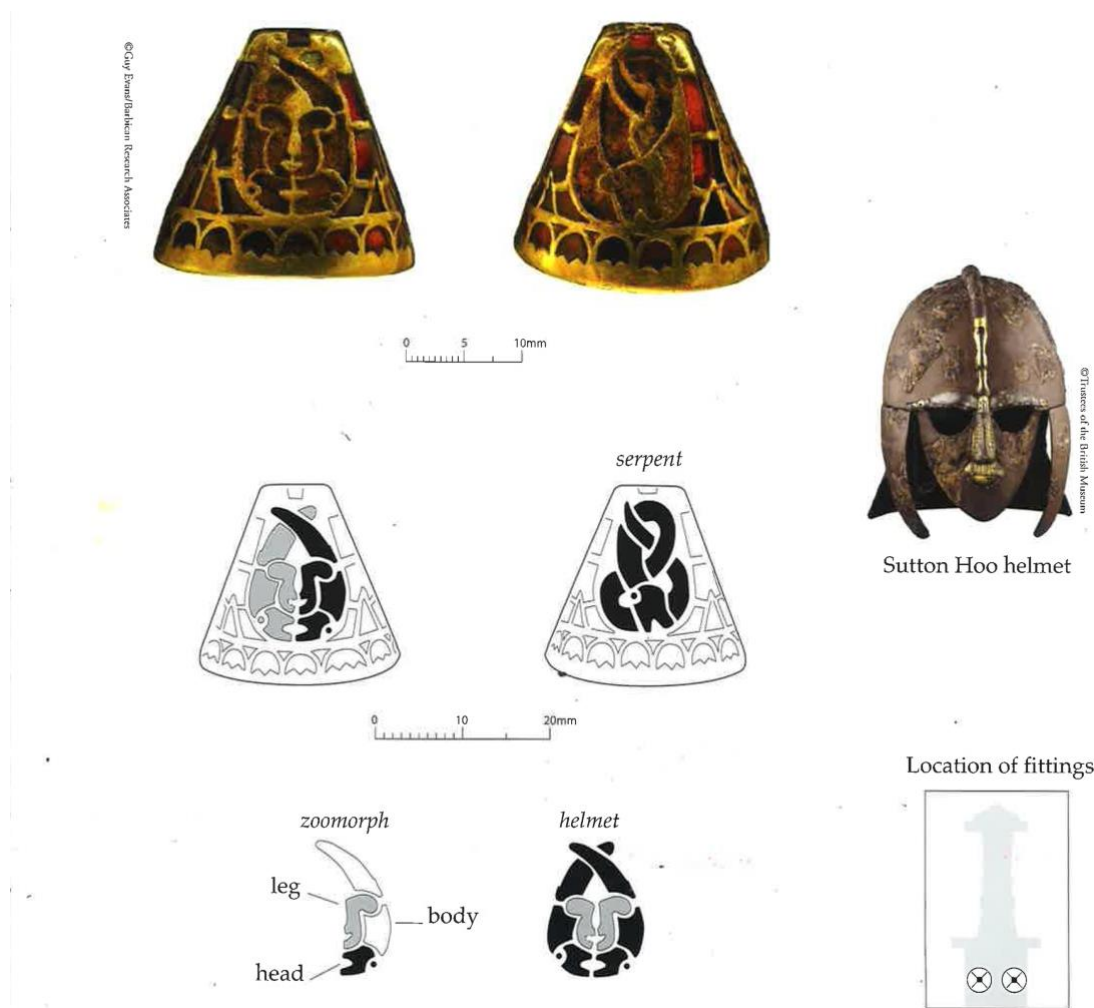
De pyramidformade objekten är daterade till mellan 620 e. Kr och 650 e. Kr. (Utställning, Birmingham Museum and Art Gallery, 26/11/ 2018). Det är inte säkert vilken funktion de pyramidformade bitarna haft, men de är ofta associerade med svärd. Eftersom objekten har en form av fästen som antagligen varit till för att de skulle kunna fästas på läder eller textilmaterial kan man dra slutsatsen att de haft någon dekorativ funktion för svärdsskidan (Fern & Speake 2014 s. 28). Baserat på den dekorativa och inte nyttoinriktade karaktären hos föremålet kan man tänka sig att de också har använts för ceremoniella tillfällen (Fern & Speake 2014 s. 28).

2.5.1 Ornamentik

Den ena pyramiden har en avbildning som beskrivs som en orm (Fern & Speake 2014 s. 28). Den andra pyramidformade dekorationen är man inte lika säker på, och det finns några olika

³ Triangulära gavelfält på antika byggnader.

teorier om vad ornamentiken kan betyda (Fern & Speake 2014 s. 28). Den ena tolkningen är att det är två djur som har sina huvuden mot varandra, antingen ormar eller fåglar (Fern & Speake 2014 s. 28). En annan tolkning man kan göra är att det skulle kunna vara hjälmen som är avbildad. Granat är inlagt i dekorationen, förutom partiet där just djurmotiven är. Där har det från början varit andra inläggningar, som idag är bortslitna (Fern & Speake 2014 s. 28).

Pyramidformade svärdsdekorationer. Foto © Guy Evans. Fern & Speake 2014 s. 28.

2.5.2 Tillverkning

Granaterna som användes i anglosaxiska metallarbeten med cellarbete blev importerade från kontinenten, eller ibland ända ifrån Indien eller Sri Lanka (Fern & Speake 2014 s. 28). Man har även funnit liknande pyramiddekorationer i Sutton Hoo-depån (Bruce-Mitford 1968 s. 66).

2.6 Hjälm

De bitar som man har funnit av hjälmen är ett kindskydd och några mindre fragment, som har blivit daterade till mellan 620 e. Kr. och 650 e. Kr. På Birmingham Museum and Art Gallery har det gjorts en rekonstruktion av hjälmen. De bitar som inte har hittats har gjorts i en silverfärg, och vid återgivningen av ornamentiken i de delarna har man kopierat ornamentik av hjälmen från skeppsbegravningen Sutton Hoo (Utställning, Birmingham Museum and Art Gallery, 26/11/2018)

*Rekonstruktion av hjälmen.
Birmingham Museum and Art Gallery.
Foto: Birgitte Hildeman Sjölin.*

2.6.1 Ornamentik

Kindstycket är gjutet i silver med förgyllda ornament i relief och den har niello-inläggningar. Stämplarna har blivit daterade till mellan 600 e. Kr. och 650 e. Kr. (Fern & Speake 2014 s. 34).

Mönstret består av en regelbundet upprepad djurornamentik. Dessa stämplor har blivit daterade till mellan 600 e. Kr. och 650 e. Kr. (Fern & Speake 2014 s. 34). Det är troligen djur, troligen ormar, som är avbildade i profil och placerade mitt emot varandra. Motivet är indelat i register⁴ som ramas in av en

bård som innehåller ett smalt sicksackmönster med niello-inläggningar (Fern & Speake 2014 s, 34).

Totalt kan man räkna till 16 djur och 10 ormar, av dessa är två hopslingrade i främre kanten. Vid rekonstruktioner har man sett att även hjälmen haft bitar som tagits av vid nedgrävningen av skatten (Fern & Speake 2014 s. 34).

⁴ Med *register* avses en vågrät nivå i en bildframställning som är uppdelad i vågräta nivåer, eller våningar.

Detalj på rekonstruktion av hjälmen. Birmingham Museum and Art Gallery. Foto: Birgitte Hildeman Sjölin.

Hjälmens kindstycke. Birmingham Museum and Art Gallery. Foto: Birgitte Hildeman Sjölin.

Kindsycket på rekonstruktion av hjälmen. Birmingham Museum and Art Gallery. Foto: Birgitte Hildeman Sjölin.

I hörnet på kindstycket finns ett enstaka djur som är sammansatt av olika djurdelar. Den har kroppen av ett fyrfota djur, med en näbb av en fågel och ett huvud som är av en orm (Fern & Speake 2014 s. 34). I panelen intill är det två varelser. Deras huvuden är bakåtvända och deras käftar biter deras egna S-formade kroppar (Fern & Speake 2014 s. 34). Fyra av samma varelser finns i de yttre delarna av ornamentet. Djurens lemmar är ihopkopplade. De har alla en Staffordshire-knut på käken, vilken till utseendet påminner om en kringla (Fern & Speake 2014 s. 34). I den mellanliggande panelen är det nio djur i en procession, de har inga framben och deras smala kroppar är ihopflätade. Sedan följer sju huvuden med uppspärrade gap. En av dem gnager på sin egen fot (Fern & Speake 2014 s. 34).

Det har även hittats några mindre bitar som troligen har varit till för att göra stämpelavtryck till ornamentik, tanken har antagligen varit att man ville tillverka många hjälmar. Det är därför en möjlighet att det funnits mer än en hjälm i skatten. Något som understryker detta är att man hittat fragment som skulle kunna vara delar av flera hjälmar

(Fern & Speake 2014 s. 36). Stämplarna har blivit daterade till mellan 600 e. Kr. och 650 e. Kr. (Fern & Speake 2014 s, 36). Ornametiken består av krigare som marscherar, dessa bär knälånga tunikor som har mönster (Fern & Speake 2014 s. 36). Varje krigare bär i sin vänsterhand en liten rund sköld med

Detalj på rekonstruktion av hjälmen. Birmingham Museum and Art Gallery. Foto: Birgitte Hildeman Sjölin.

sköldbuckla och vid höften ett svärd i sin slida. I högerhanden på varje krigare finns det en spjutspets om pekar nedåt (Fern & Speake 2014 s. 36).). De har inga huvuden, men man har hittat andra fragment som tyder på att krigarna från början hade hjälmar med örnhuvuden.

Man har även funnit mindre fragment som är placerade på nedre delen av hjälmen, ovanför hakbitarna. Dessa består av några smala remsor innehållande ornamentik. Det är ett upprepande mönster som består av en krigare som antingen knäböjer eller marscherar. Raden ovanför är det reliefer som består av ränder. Ovanför denna rad finns det filigran som är avbildade ormar som vänder huvudena bakåt.

Återigen jämför Fern och Speake detta med ett fynd från Skandinavien och denna gång är det med en hjälm som hittades i en skeppsbegravning i Valsgärde (Fern & Speake 2014 s. 36). Den andra biten som hittades är också sliten, och det fattas bitar av den. Det man kunnat tyda av ornamentiken är en ridande krigare som håller på att rida ner sin fiende. Denna har stuckit ett svärd i hästen, samtidigt har han greppat tag om hästens vänstra framben (Fern & Speake 2014 s. 36; Se bilaga 2). Detta motiv härstammar från den romerska konsten. Det var även vanligt i den germanska världen (Fern & Speake 2014 s. 36).

2.6.2 Tillverkning

Man har inte hittat många hjälmar av denna sort, men ett välkänt fynd man gjort är hjälmen från Sutton Hoo (Bruce-Mitford 1972 s. 120; Se bilaga 3). De mindre fragment som antagligen varit stämplor anser författaren till *The Staffordshire hoard* ha haft en koppling till Sverige. Anledningar till detta är bland annat att man hittat liknande bleck i krigargravar i

Vendel, i Valsgärde i Sverige (*The Staffordshire Hoard* 2014 s. 52). Båtgraven från Vendel har även innehållit hjälmar som har vissa likheter med tidigare nämnda hjälmar. En av dem har geometrisk djuornamentik, som är placerad över vänstra tinningen (Lindqvist 1950 s. 18). Ännu en likhet med Staffordshire-hjälmen är att den har bilder av krigare, vilket är ganska ovanligt inom stil II men däremot är det vanligt förekommande under vendeltid i Sverige (Lindqvist 1950 s. 18; Se bilaga 4).

2.7 Kors 1

Detta kors skulle antagligen hängas runt nacken med ett silkesband av en högt uppsatt person i samhället, som exempelvis en präst, kung eller drottning (Utställning, Birmingham Museum and Art Gallery, 26/11/2018). Korset är förvånansvärt litet när man ser det i verkligheten, endast några få centimeter. Exakt datering saknas.

2.7.1 Ornamentik

Korset är gjort av guld, och som ornamentik har den S-snurrningar, som utgår från korsets centrum där den även har en granat centrerad i mitten.

2.7.2 Tillverkning

Man har påträffat några kors i andra depåer som har vissa likheter med det som blev funnet i Staffordshire. Bland annat påträffades ett kors i en grav som i detta fall kallas St Cuthbert som är begravd i Durham Cathedral.

Den som låg i graven dog cirka

686 e. Kr. Det anses att korset påminner om det vikta korset man funnit i Staffordshire-depån (Leahy & Bland 2014 s. 44). Det har återigen dragits paralleller till skeppsgraven Sutton Hoo, eftersom det hittats kors även där (Leahy & Bland 2014 s. 44).

Kors 1. Birmingham Museum and Art Gallery. Foto: Birgitte Hildeman Sjölin.

Jag skulle även vilja dra en parallell till ett fynd i Danmark. Det är ett kors som har virvelliknande ornamentiken som ornamentik. Detta påminner nämligen om ornamentiken på fragment av en brosch som man funnit i Gallsted. Enligt Webster kan spiral- och djurdekorationerna på denna brosch härledas till romersk tradition (Webster 2014 s. 56). Detta kan betyda att korset har blivit antingen importerat från eller inspirerat av Rom, eller att det importerats från ett annat land som inspirerats av den romerska stilen, till exempel Skandinavien. Rom hade länge haft stort inflytande på västvärlden, inte minst Britannien, och därför kan vissa traditioner ha levt kvar. Eftersom Rom var bland de första att skicka missionärer till England, kan man till exempel tänka sig att antingen stilen eller det fysiska korset har kommit till England i samband med det.

2.8 Kors 2

2.8.1 Ornamentik

Korset har slingrande ormar längs sina armar. På mitten och slutet av armarna på korset har det varit inlagda stenar. Den har en fot eller bas i slutet av den arm som går nedåt, och de andra armarna har en form liknande kattöron ovanför där stenar tidigare varit inlagda. Exakt datering saknas.

Detalj på rekonstruktionen av Kors 2. Birmingham Museum and Art Gallery.

Foto: Birgitte Hildeman Sjölin.

2.8.2 Tillverkning

Korsets ursprungliga funktion var antagligen att sitta på framsidan av en inbunden bok. Innan korset blev begravt med resten av skatten blev korset medvetet isärplockat. Även steninläggningarna blev avtagna (Utställning, Birmingham Museum and Art Gallery, 26/11/2018; Se bilaga 5).

Föremålet till höger är Kors 2 i det skick det hittades. Korset till vänster är en rekonstruktion.

Birmingham Museum and Art Gallery. Foto: Birgitte Hildeman Sjölin.

3. Diskussion

Stil och betydelse

3.1 Utveckling och datering av Staffordshire-depån

En mindre del av ornamentiken hos fynden i Staffordshire-depån har blivit kategoriserad under stil I, denna stil brukar innehålla djur som blivit avbildade i kortare avsnitt. Den stil som dominerar depån är stil II, denna stil är ofta baserad på djur som är sammanflätade och genom detta skapar mönster. Vissa artefakter har också en blandning av båda stilarna (Leahy & Bland 2014 s. 44–50). Man kan därför tänka sig att det kan vara svårt att avläsa och tolka ornamentiken. Enligt Leahy och Bland måste denna typ av dekoration ha haft en djupare mening som vi idag inte förstår. Som det tidigare nämnts finns det olika metoder man kan använda för denna typ av situationer, till exempel kan man använda sig av det tredje och sista steget av den ikonografiska analysen, som används för att förstå en djupare mening med bilderna och placera dem i tid och rum och i en kulturell kontext. Denna metod kan användas även när det som analyseras inte har ett uppenbart motiv. De otydliga bilderna som till exempel har stiliserade djur skulle bland annat kunna vara inspirerande av anglosaxisk mytologi (Leahy & Bland 2014 s. 44–50).

I Skandinavien har det sedan bronsåldern funnits avbildningar av vilda djur. Några djur, huvudsakligen ormar, rovdjur, vildsvin och fåglar uppkom först tydligt på metallarbeten, från romersk järnålder till sen järnålder. Med tanke på vilken roll de vilda djuren spelar i ornamentiken är det påfallande hur lite djurben som förekommer i det arkeologiska materialet från tiden, snarare möter man ikonografiska framställningar på hantverksobjekt (Jennbert 2011 s. 79). Detta visar antagligen att man inte heller åt en större mängd viltkött under järnåldern och därför inte heller jagade ofta (Jennbert 2011 s. 80). Utifrån skillnaden i mängd av osteologiska fynd och ornamentik på artefakter har man med hjälp av kulturhistorisk teori kunnat dra slutsatser kring vilken roll djuren hade i samhället. Bland annat har man kommit fram till att man dyrkade vissa vilddjur, och även att det antagligen inte skedde jakt i den stora utsträckning det tidigare gjorts utan att det nu skedde under reglerade förhållanden. Jaktens syfte skulle då kunnat vara en annan än den tidigare varit. Istället för försvar, föda och skinnmaterial skulle det varit upplevelsen i sig, kanske som en uppvisning (Jennbert 2011 s. 89). Det var en prestigefylld aktivitet, en typ av rituell händelse vilket påminner om dagens svenska älgjakt, eller kanske ännu mer om jakter som ägt rum i den högre adeln i England på senare tid, när man har jagat exempelvis räv eller skjutit

fågel. Denna tradition lever kvar än idag och ses av delar av överklassen som ett viktigt kulturarv. Rävjakt har nyligen förbjudits i Storbritannien men ett upphävande av förbudet har diskuterats. En del av förklaringen till att denna typ av kontroversiella ritual har hängt kvar i England skulle kunna vara att ceremoniell jakt verkar ha funnits i Nordeuropa ännu längre än till och med kristendomen.

Om man studerar fynden från Staffordshire-depån kan man se att de är dekorerade med germansk stil som är baserad på sammanflätade kroppar av stiliserade djur (*The Staffordshire Hoard* 2014 s. 51). Ornamentiken på de tidigaste objekten består av djurkroppar som är utsträckta i ett långt smalt band som är sammanflätat så det formar symmetriska mönster (*The Staffordshire Hoard* 2014 s. 51). Man kan sedan se en utveckling i ornamentiken, efterhand började avbildningen av djuren bli mer och mer abstrakta. Man slutade avbilda benen, och enligt material från utställningen av skatten på Birmingham Museum and Art Gallery blev det till sist omöjligt att identifiera ornamentiken som djur (*The Staffordshire Hoard*, 2014 s. 51). I Leahy och Blands bok står det däremot att djurornamentiken konstigt nog blev mindre abstrakt i och med denna utveckling, trots avsaknaden av lemmar (Leahy & Bland 2014 s. 8). Enligt Sharp är djuren mer fullständiga och lätta att känna igen som djur i stil II än i stil I, även om de ibland saknar ben (Sharp 2017 s. 91).

Om man jämför Staffordshire-depån med andra fynd som innehåller liknande artefakter, formgivning och ornamentik, där man vet dateringen, kan man med ganska stor säkerhet datera fyndet till mitten av 600-talet (Leahy & Bland 2014 s. 50). Till exempel liknar kors 1 det kors som hittats i St Cuthberts grav i Durham Cathedral, vilket är daterat ca 650 e.Kr (Sharp 2017 s. 50). Det faktum att skatten innehåller så mycket guld kan stödja dateringen eftersom guld blev mindre vanligt efter ungefär 640 e. Kr. och västra Europa bytte över till silvermynt. Denna mängd av guld skulle antagligen inte ha förekommit under guldbristen som var på senare delen av 600-talet (Leahy & Bland 2014 s. 50). Något som ytterligare stödjer teorin att skatten grävdes ned under 600-talet är att det inte finns någon ornamentik som stämmer överens med stil III, eftersom denna framförallt användes under vikingatid (Sharp 2017 s. 91).

Som det tidigare nämnts kan man dra flera paralleller mellan Staffordshire-depån och Sutton Hoo-fyndet som troligen blev begravt under tidigt 600-tal i East Anglia. Exempelvis har hjälmen från Sutton Hoo, liksom den i Staffordshire-depån, dekorationer av krigare som håller vapen (Bruce-Mitford 1968 s. 27). Hjälmen från Sutton Hoo-depån har analyserats till att troligen ha dekor från stil II (Bruce-Mitford 1968 s. 28). Antagligen har

även hjälmen i Sutton Hoo tillverkats på liknande sätt som hjälmen i Staffordshire-depån. Man kan se att det de båda hjälmarna har gemensamt är att dekoren är uppdelad i kvadrater som innehåller bildmotiv, ofta soldater som marscherar eller är i strid. De har båda motivet av en ryttare som rider ned fienden, och denne sticker en kniv i hästen. På vissa sätt skiljer sig ändå hjälmarnas formgivning. Bland annat har hjälmen från Sutton Hoo rutsystemet på kindstycket medan Staffordshire-hjälmen inte har det. Men båda har ormar som slingrar sig och skapar mönster på denna bit av hjälmen. Något mer som skiljer sig mellan hjälmarna är skyddet över ansiktet. Hjälmen från Staffordshire-depån har bara metall över näspartiet medan hjälmen från Sutton Hoo har skydd över hela ansiktet förutom ögonen.

Det finns fler objekt som man kan finna likheter mellan förutom hjälmen. Till exempel finns det två uppsättningar med svärdsknappar med granater. Man ska även ha påträffat liknande pyramidformade svärdstillbehör (Bruce-Mitford 1968 s. 66; Leahy & Bland 2014 s. 44). Man har också funnit flera objekt som varit gjorda av guld, några av dessa har inläggningar bestående av juveler. Till exempel fann man en svärdsknapp med denna beskrivning men i detta fall fanns även svärds klingan med (Bruce-Mitford 1968 s. 28). Man kan även dra paralleller till spännen som har formgivningen efter djur, som även dessa har inlagda granater (Leahy & Bland 2014 s. 44).

3.2 Djurornamentikens motiv, stil och betydelse

Genom tidigare forskning har man kommit fram till att Sutton Hoo-fyndet, som genom sin karaktär uppenbarligen tillhör en paganistisk kultur, hör till tiden då övergången mellan hedendom och kristendomen ägde rum, runt 500–600-talen (Farell & Newman de Vegvar (red) 1992 s. 31). I det samtida samhället borde detta ha påverkat och avspeglats i bildkonsten. Eftersom man kunnat datera Staffordshire-depån till ungefär samma tid som skeppsbegravningen Sutton Hoo, bland annat genom den liknande ornamentiken, stil II, skulle man även kunna tänka att symbolbetydelsen är någorlunda detsamma.

Det är, enligt Sharp, troligt att motiven ur myter skulle kunna ha samma funktion som till exempel medeltidens målade glasfönster, detta är ett sätt att visa människors historier från ”det förflutna” som kan innebära ett mytiskt förflutet, som omfattar legender och myter (Sharp 2017 s. 92). Det kan också vara någon form av totem. Denna har magiska egenskaper och dessa behöver man ha med sig. Det är högst troligt att de användes vid ceremoniella tillfällen (Sharp 2017 s. 92). Det finns ibland djur avtecknat på vapen som exempelvis sköldar, oftast någon form av fisk eller örn, antagligen för att skrämma fienden. Det är även tänkbart att vissa krigare trodde att de skulle kunna förvandlas till djuren som

avbildats på vapnen (Sharp 2017 s. 92). Ibland när man haft djur som ornamentik kan detta även symboliserat bärarens klannamn, som exempelvis varg, björn, räv, hök eller häst (Sharp 2017 s. 92). I historiska källor omnämns ofta hästar, men även rovdjur och vilddjur såsom varg, räv, orm och vildsvin (Domeij Lundborg 2006 s. 41). Rovfåglar är uteslutande omnämnda i sammanhang som behandlar krig och död (Domeij Lundborg 2006 s. 41).

Vilka djur förekommer då på fynden i Staffordshire-depån?

Ornamentiken består oftast av djur som är förenklade, och är gömda i reliefdekorationer kompletterade med granatinläggningar (Leahy & Bland 2014 s. 50). Leahy och Bland (2014 s. 50) anser att man inte skulle göra denna typ av ornamentik utan en speciell orsak. Det har alltså antagligen funnits en djupare mening med ornamentik som bestått av olika typer av vilddjur, som exempelvis svin, fiskar eller ormar, förutom att det ska vara dekorativt (Fern & Speake 2014 s. 10). I skandinavisk mytologi tros det ha funnits en koppling mellan dessa varelser och guden Odin, som bland annat sades skydda krigare. Att man valt att dekorera med just dessa djur på vapen och liknande styrker teorin att djuren hade en symbolisk betydelse inom ornamentiken (Fern & Speake 2014 s. 10). Exempelvis är olika typer av fåglar vanligt förekommande. Dessa brukar ha en stor näbb och skulle kunna vara en korp eller en örn, som båda är associerade med Odin. Örnen tros ha varit en symbol för seger, både i Skandinavien och i Rom (Fern & Speake 2014 s. 10). Enligt Fern & Speake var fåglar heliga för anglosaxarna och germanerna, eftersom de vistades i himlen och därför kunde kommunicera med gudarna (Fern & Speake 2014 s. 10).

Enligt asatron var det några av gudarna som kunde byta form, till exempel skulle de kunna se ut som olika människor och djur (Hedeager 2011 s. 86). Detta skulle även vissa djur kunna göra, inte minst ormen. Baserat på ormens biologiska egenskaper såg man den som speciellt bra på att förvandla sig mellan olika identiteter. Bland annat kan ormen ömsa skinn och svälja sitt byte helt. Man trodde att ormen åt andra djur för att få fler identiteter att välja mellan och den kan även röra sig i olika miljöer, som nere i jorden, i vatten och klättrande på bergväggar och trädstammar. Dessutom rör den sig snabbt och tyst och vissa ormar är giftiga. Man kan tänka att detta gör ormen på sätt och vis överlägsen människan och då hotfull på ett sätt många djur inte är, vilket kunde vara både skräckinjagande och fascinerande.

Ormen är en vanligt förekommande varelse i mytologin, till exempel är den med i legenden om Midgårdsormen, vilken är snurrad ett varv runt jorden och biter sig själv i svansen. När ormen uppstår vid Ragnarök innebär det slutet för världen. Enligt Hedeager var det självklart att ormen var en avkomling till guden Loke. En ytterligare koppling som gjorts

med ormen är med guden Odin. Han kunde förvandla sig till olika djur, och det finns en legend om när han förvandlade sig till en orm för att komma in mellan klippor (Hedeager 2011 s. 86).

Ormsymbolen fortsatte användas när konverteringen till kristendomen skedde. Istället för asatrons associationer började man nu associera ormen med djävulen (Hedeager, 2011 s. 85). Enligt Sharp försvann inte de hedniska symbolerna ur saxarnas konst i och med den kristna ikonografin. De hedniska och de kristna symbolerna slogs ihop och långsamt blev de associerade med varandra (Sharp 2017 s. 93). Några exempel på hur de olika trossystemen korsar varandra i ornamentik finns i den tidigaste konsten inom kristendomen, som innehöll många dekorationer som kombinerar kors och bibliska motiv med sammanflätade djur. Det finns även till exempel ett silver- och guldspänne från 600-talet som har just en orm bredvid en kristen symbol (Sharp 2017 s. 93). I Gamla testamentet berättas det om djävulen som har skepnaden av en orm när den lurar Adam och Eva. Denna varelse är en av de vanligaste och mest klassiska symboler i olika religioner men har fått olika konnotationer för olika folkslag i olika tider.

Sättet ormar avbildades på kan tänkas ha varit förvirrande för människorna som antingen var kvar inom den hedniska tron eller nyligen lämnat den, exempelvis kors 2 som man fann i Staffordshire-depån som har utsmyckning av ormar. Inom kristendomen har ormen blivit associerad med ondskan och fått en negativ konnotation medan det för asatron fått positiv konnotation eftersom den ofta varit förknippad med Odin, och därför på sätt och vis varit en symbol för hopp.

Här har alltså en kristen artefakt, kors 2, försetts med en i princip hednisk symbol, ormen. Som utifrån kristen symbolik kan omtolkas till en symbol motsatt de symbolvärde som den har inom den hedniska kulturen. Utsmyckningen på korset kan alltså uppfattas på olika eller motsatta sätt av olika människor beroende på deras kulturella och religiösa bakgrund.

3.3 Andra jämförelser

3.3.1 Skandinavien

Om man ser på artefakter från Sutton Hoo har man kunnat urskilja inflytande från flera olika kulturer, till exempel keltiskt inflytande, från Skandinavien och även från frankerna (Farrell & Newman de Vegvar (red.) 1992 s. 31). Därför är det även tänkbart att fynd från Staffordshire-depån har mottagit liknande inflytande med tanke på att båda fynden är samtida. Om man ser

på Staffordshire-depån har många av artefakterna ornamentik som påminner om sådant man funnit i Skandinavien, bland annat finns det ofta ormar avbildade.

I Skandinavien hade det redan börjat ske en utveckling före mitten av 500-talet av ornamentiken (Webster 2014 s. 61). De tunna avbildade djurkropparna av stil I på vissa metallarbeten började bli ännu tunnare och mer avlånga och bildar ett slutet mönster. Denna trend nådde England tidigt. Man har funnit föremål från den tidiga delen av 500-talet, som innehåller avlånga kroppar som är hopslingrade med sig själv, eller med andra ormliknande varelser (Webster 2014 s. 61). Vissa broscher⁵ man funnit i Skandinavien har ornamentik som inte innehåller djurmotiv, men där ornamentiken ändå består av symmetriskt flätmönster (Webster 2014 s. 61)

På svärdsknapp 2, som beskrivits tidigare i texten, var det troligen hästar som avbildats på dess ena sida. Man har inte funnit mycket osteologiska material av hästar från järnålder i Skandinavien, däremot har man funnit annat arkeologiskt material som kan bidra till att man förstår hästens roll under järnåldern. Eftersom man funnit hästen i ganska många arkeologiska sammanhang kan man dra slutsatsen att den varit en viktig form av boskap (Jennbert 2011 s. 166). Att man inte funnit många skelett efter hästar kan bero på att man inte ätit mycket häst under järnåldern (Jennbert 2011 s. 166). Hästen är associerad med strid men samtidigt även mera vardagligt bruk, eftersom den kunde användas i båda sammanhangen. Därför har den antagligen haft både praktiska och symboliska konnotationer (Jennbert 2011 s. 67).

Om man jämför med Rom där man hade uppemot femtio raser av hästar, hade Skandinavien inte ett stort antal, utan endast några få raser. Detta kan betyda att det inte importerades mycket hästar in i Skandinavien (Jennbert 2011 s. 166). Hästen lär ha varit en stor symbol före övergången till kristendomen, sannolikt till och med en av huvudikonerna (Jennbert 2011 s. 166). Hästen kunde associeras med transport, jakt, krig och till och med död och den fungerade antagligen som en diplomatisk gåva mellan olika kunga- och adelsfamiljer (Jennbert 2011 s. 166). Detta visar att den hade en stor betydelse för de sociala relationerna (Jennbert 2011 s. 166). Hästar har i stor utsträckning stått för rikedom och makt i de flesta kulturer som Babylon, Assyrien, Egypten, Grekland och Rom (Jennbert 2011 s. 67). Innan missionärerna kom till Britannien hade Skandinavien haft ett av de största inflytandena på landets kultur. Till exempel var det stora likheter mellan det brittiska trossystemet och det

⁵ Namn på broscherna saknas

skandinaviska. Med religionen följde även den visuella bilden, med liknande symboler för gudar och samma uppfattning av djur.

3.3.2 Rom och medelhavsområdet

Mycket av den visuella kulturen anglosaxarna hade kom från Skandinavien. Men människorna i Skandinavien hade även de fått inspiration av romarna, så kopplingarna till den romerska kulturen var starka, både direkt och indirekt. Baserat på det som tidigare sagts i denna uppsats kan man tänka sig att Skandinavien varit avgörande för skapandet av stil II, men antagligen har det varit många faktorer som spelat in. Stil II har exempelvis använts av langobarder i norra Italien och alemanner i södra Tyskland. Det finns troligen även germansk bas, man kan även enligt Webster se inslag av romerska och bysantinska flätade mönster som inte har något djurliknande element (Webster 2014 s. 62). Det är möjligt att även romerska hantverkare blev anställda för att tillverka saxiska broscher (Webster 2014 s. 49).

Det finns en evangeliebok som man tror är gjord cirka 680 e. Kr antingen på Iona eller i Northumbria, nämligen *The book of Durrow*. En försättsida i boken i Matteusevangeliet har några olika stilar blandade. Bland annat har den dekorationer som skulle kunna tolkas som den tidigare nämnda stil II, som användes i den anglosaxiska kulturen. Man kan även se keltiska drag i ornamentiken, exempelvis finns det spiralornamentik av keltisk typ, med så kallad ”curvilinear scroll.” Den visar också, enligt Webster (2014 s. 76), inslag som antagligen är hämtade från syrisk och koptisk kultur. Boken kan vara en god hjälp för att förstå utvecklingen av den så kallade *Hiberno-saxon* eller *insular style*. Detta är viktigt på grund av dess relation till den anglosaxiska metallarbetet som skapades i mitten av 600-talet (Webster 2014 s. 77). Det finns även en hypotes att spridningsvägen av medelhavskulturens, alltså till exempel syrisk-koptiska, dekorationer gått via romarna, som funnits närvarande i även västra Europa. De kan i sin tur ha tagit intryck av romarnas mosaik (Webster 2014 s. 76). Man har sett romerska byggnader från 600–700-talet e. Kr. där det funnits dekorationer bestående av djur med stora käftar som trasslar sig in i varandra (Webster 2014 s. 80).

Enligt Webster har det diskuterats ifall ornament som består av symmetriska djurmotiv härstammar från dekorationer på romerska bältspännen och andra militärhantverk, exempelvis svärdsfästen (Webster 2014 s. 51).

Det fanns även några fynd i skatten som kunde placeras under stil I, ungefär samtidigt som den romersk-brittiska befolkningen och saxarna i norra Tyskland producerade egna romaniserande stilar. Hantverkare i södra Norge och Danmark började också kopiera

motiv och den sena romartidens teknik anpassades sakta efter deras egna behov (Webster 2014 s. 55). Ursprunget av stil I ligger i Nydam-stilen, denna är döpt efter samma fyndplats i Danmark som diskuterades i uppsatsens inledning. Senare delen av 400-talet förekom det som förknippats med stil I då fyrfota djur ersatte sjödjur och konturlinjer applicerades till deras kroppar och användes för att definiera de olika lemmarna (Webster 2014 s. 56).

3.4 Religiösa aspekter

En av de viktigaste faktorerna som påverkat Staffordshire-depån är en eller flera av de religioner som var samtida med artefakternas tillverkning och nedgrävning. Exempelvis kan man se förhållandet mellan djur och människa förändras med införandet av kristendomen, mellan 600-talet och vår tid. Den kristna tron är grundad på att människan är skapad som Guds avbild och därför står ovan allt annat levande; människan var därmed härskare på jorden (Hedeager 2011 s. 81). Till och med på medeltiden och renässansen ansågs det att naturen skapats för människans räkning (Hedeager 2011 s. 81). Trots den vetenskapliga revolutionen som följt under de senare århundradena, när man kunnat se att människan kunde placeras under samma kategori som djuren, har man ändå fortsatt att se på djuren som de vore något helt annat än människan (Hedeager 2011 s. 81). Detta skiljer sig från tiden före kristnandet (Hedeager 2011 s. 81).

När anglosaxarna konverterade till kristendomen skedde det under en längre tid och inflytandet kom på flera olika vägar. Till exempel kom det en grupp missionärer som hade skickats från Rom av påven Gregorius den Store. Expeditionen leddes av Augustinus som var prior vid klostret San Andrea i Rom (Webster 2014 s. 70). De kom till Kent 597 e. Kr. Därifrån spreds kristendomen mot norr och väster. Det kom sedan även iriska missionärer. En av dessa grupper leddes av biskop Aiden som år 635 e. Kr. grundade klostret Lindisfarne (Webster 2014 s. 71). När Staffordshire-depån nyligen blivit funnen 2009, var det en anställd vid Lichfield Cathedral⁶ som ansåg att han såg ett samband mellan katedralen och skatten. Han tyckte att det fanns en likhet mellan tiden för skattens nedgrävning med grundandet av katedralen som skedde 700 e. Kr och när man införde pilgrimsfärder (Sharp 2017 s. 86).

Missionärerna, som kom till Britannien och konverterade och influerade anglosaxarna, förde med sig intryck som inspirerade invånare i Britannien, och de fick nu upp

⁶ Uppgift om personens namn saknas i materialet.

ögonen för medelhavskulturerna. där det ingick för dem nya konst- och stilmotiv. Det var även vid denna tidpunkt som svärdsknapp 2 tillverkades och detta inflytande kan ha bidragit till svärdsknappens korsning i olika ornamentikstilar (*The Staffordshire hoard* 2014 s. 52).

På 500-talet var det vanligt med dekorationer bestående av fiskar på sköldar. En av anledningarna till att man ofta finner dem på vapen är att fisken bland annat var en symbol för skydd (Fern & Speake 2014 s. 11). När anglosaxarna sedan började konvertera blev det en kristen symbol istället (Fern & Speake 2014 s. 11). Fisken hade ju nämligen använts som symbol redan bland de första kristna i Rom. Fisken avtecknades bland annat på spännen (Fern & Speake 2014 s. 11). Liksom fågeln lever fisken i en annan typ av värld, eftersom människan inte kan komma åt den, och är därför helig. Som Fern och Speake uttrycker det är det en varelse av flod och hav (Fern & Speake 2014 s. 11). På en del sköldar har man även funnit avbildade svin, vilket ska ha varit ett skydd. Detta lär även varit ett tecken på Odin/Wooden. Man har funnit en avbildning av ett svin på en hjälm från 600-talet, och denna har även ett kristet kors (Fern & Speake 2014 s. 11).

Odin var en central figur i den nordiska mytologin. Han kunde ändra form till olika typer av djur, till exempel fågel, fyrfotadjur eller fisk (Hedeager 2011 s. 82). Man kan säga att Odin hade en prästerlig och en militär roll (Hedeager 2011 s. 7) Som framgår i Hedeagers bok kunde Odin skydda krigare och hjälpa de tappra efter döden, vilket i bästa fall kunde innebära att de togs till Valhall. Däremot kunde han inte förutse eller bestämma vilken sida som skulle vinna slaget (Hedeager 2011 s. 9). Odin kunde alltså i princip ta vilken form som helst. Ibland kunde han även se ut som en människa, i de olika legender han förekommer i har han även haft olika namn (Hedeager 2011 s. 7). En av anledningarna till att han förknippas med korpar kan bero på att han haft två korpar, nämligen Munin och Hugin (Hedeager 2011 s. 8).

4. Slutsats

I min frågeställning undrade jag vad fyndets sammansättning och artefakternas utformning säger om fyndets sociala och kulturella sammanhang. Skatten grävdes ned i Britannien under 600-talet i det dåvarande riket Mercia. Världen var i rörelse och under utveckling, inte minst i det som i dag kallas Storbritannien. Människor kunde i princip resa vart man ville, vilket också skedde, bland annat för handel men framförallt för krigsföring och missionsarbete. I och med detta fick människor tillgång till nya, importerade material, och även antagligen starka intryck utifrån som påverkade deras kultur, liksom deras religion. Under 500-talet började missionärer komma till Britannien för att få människorna att konvertera till kristendomen. Under övergångsperioden mellan hedendomen och kristendomen kan man se att man tagit ornamentik från olika kulturer och blandat på samma artefakt. Man har också använt importerade material för att själva skapa nya objekt. Kombinationer av olika kulturella stilinfluenser med hjälp av importerade material som använts för att skapa nya föremål kan man se exempel på i Staffordshire-depån, bland annat i svärdsknapp 2, där man kan se både skandinaviska och romerska influenser. Som tidigare nämnts i texten blev svärdsknapp 1 med stor sannolikhet importerad från antingen ett skandinaviskt område eller möjligtvis Tyskland.

Svärdsknappen är utsmyckad med ett ansikte som troligen är Odins, och ett djur som är stiliserat, troligen ett vildsvin. Enligt sägnen brukade Odin byta skepnad, oftast till vilddjur som exempelvis vildsvin. Ett annat av de vilddjur som finns i ornamentiken i Staffordshire-depån är ormen, som är avbildad på hjälmen och antagligen också på pyramiddekorationerna. Ormen är också ett av djuren som Odin lär ha förvandlats till. Odin är krigsguden, och brukade därför avbildas på vapen som skydd. I Staffordshire-depån fann man även ett kors vars ornamentik var en orm. I övergångsperioden mellan hedendomen och kristendomen hade antagligen detta kors olika betydelser för olika människor. Trots ormens starka konnotationer för godhet och hopp hos den förkristna kulturen har det gått över till att identifieras som en symbol för ondska och djävulen.

Innan kristendomen tog över i Britannien hade de länge haft en tro som påminde om asatron. Innan konverteringen hade man även en annan syn på djur vilket avspeglas i sammansättning och ornamentiken i skatten Staffordshire-depån. Något som skiljer sig mellan tiden före och efter kristendomen är synen på djur. Under järnåldern, före kristnandet, åt man sällan vilddjur eftersom de var heliga för människorna. Tiden innan kristendomen dominerade i England hade man dragit ned kraftigt på jakten. Man hade det framförallt vid högtidliga tillfällen som vissa ceremonier.

En stor del av fynden i Staffordshire-depån är vapen. Vapen i sig är till för att användas i väpnade konflikter. Men den påkostade och dekorativa utformningen hos föremålen som hjälmen, pyramiderna och svärdsknapparna tyder på att de också använts för annat bruk, som snarare är dekorativa och markerar ägaren som betydelsefull och försedd med status. Några av föremålen i Staffordshire-depån har krigare som ornamentik, till exempel hjälmen. Detta kan man tolka som att soldater varit högakade i folkets ögon. Vid den tid som föremålen tillverkades rådde politisk oro, Mercia bland annat låg i konflikt med East Anglia och Northumbria vilket resulterade i flera krig. Även i ett längre perspektiv som involverar folk på kontinenten och Skandinavien präglades tiden av konflikter och krig.

Även om det rådde oro och konflikter mellan olika riken och områden, visar fynden från Staffordshire-depån att man ändå fick intryck av varandras visuella kultur och tog del av varandras materiella kultur.

Källförteckning

Litteratur

Bruce-Mitford, R.L.S., 1968. *The Sutton Hoo Ship burial. 2: a uppl.* Oxford: Alden & Mowbrary.

D'Alleva, Anne, 2005. *Methods & Theories of Art History.* London: Laurence King publishing.

Domeij Lundborg, Maria. 2006. *Bound animal bodies-ornamentation and skaldic poetry in the process in the process of Christianizatio.* Lund: Nordic Academic Press.

Farell, Robert & Neuman de Vegner, Carol (ed), 1992. *Sutton Hoo Fifty years after.* Oxford Ohio: American Early Medieval Studies.

Fern, Chris & Speake, George, 2014. *Beast, Birds and Gods-interpreting the Staffordshire Hoard.* West Midlands History Ltd: Alcester Warwickshire.

Hedeager, Lotte, 2011. *Iron age myth and materiality: an archaeology of Scandinavia AD 400-1000.* Abingdon & New York: Routledge.

Hårdh, Birgitta, 2001. *Uppåkra – centrum och sammanhang.* Lund: Almqvist & Wiksell International.

Jennbert, Kristina, 2011. *Animals and humans: Recurrent symbiosis in archaeology and Old Norse religion.* Lund: Nordic Academic Press.

Johnsson, Matthew, 2010. *Archaeological Theory: An introduction. 2: a uppl.* Malden, Oxford & Chicester: Blackwell.

Leahly, Kevin & Bland, Roger, 2014. *The Staffordshire Hoard. 2: a uppl.* London: British Museum Press.

Lindqvist, Sune, 1950, *Fornvännen- Journal of Swedish antiquarian research.* ”Vendelhjälmarna i ny rekonstruktion” s. 1–24.

Meek, Andrew, 2016, *Journal of Archaeological Science: Report.* ”Ion beam analysis of glass inlays from The Staffordshire Anglo-Saxon Hoar”. s. 324-329.

Sharp, Robert, 2017. *The hoard and its history –Staffordshire´s secrets revealed. 2: a uppl.* Studley: Brewin Books.

The Staffordshire Hoard, 2014. Birmingham: Birmingham Museums Trust.

Webster, Leslie, 2014. *Anglo-Saxon art. 2:a uppl.* London: The British Museum Press.

Webster, Leslie, Sprarey-Green, Christopher, Périn, Patrick, & Hills, Catherine. [u.å] *The Staffordshire (Ogley Hay) hoard. Problems of interpretation.* “Implications of the artefacts”.

s. 221- 229.

Wilson, David, 1992. *Anglosaxon Paganism*. New York: Routledge.

Wærn Yvonne, Petterson, Rune, & Svensson, Gary, 1998. *Bild och föreställning – om visuell retorik*. Norstedt Juridik AB.

Nätsidor

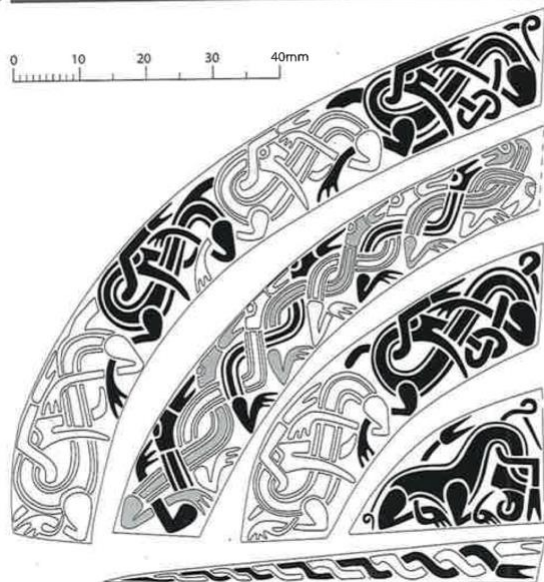
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/flusspat> (hämtad 2018-12-10).

<https://www.staffordshirehoard.org.uk/about> (hämtad 2018-10-09).

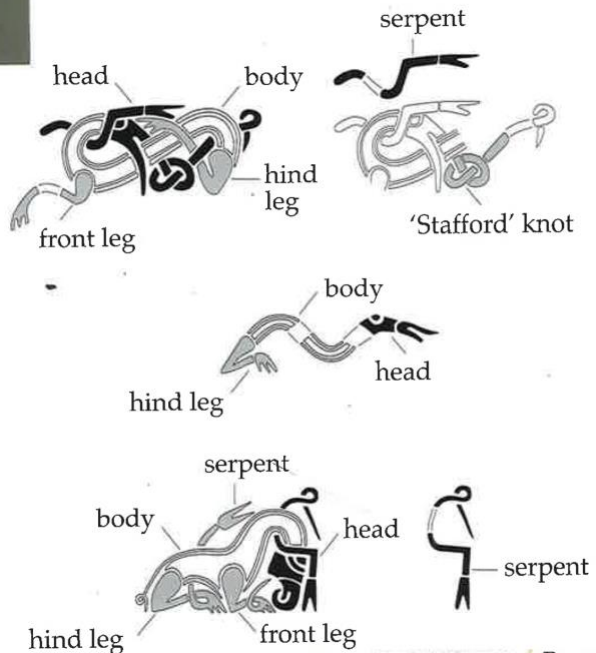
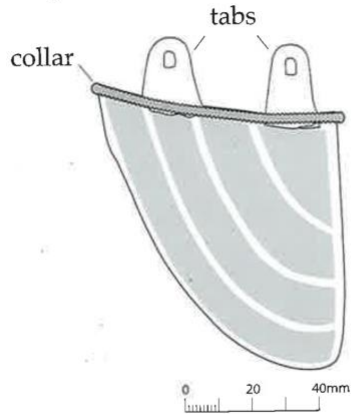
<http://www.uppakra.se/uppakra-i-1000-ar/> (hämtad 2018-12-12).

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/sutton-hoo> (hämtad 2018-12-12).

Bilaga 1

Cheek-piece reconstructed with suspension tabs and gold collar tabs

Ornamentik på hjälmens kindstycke från Staffordshire-depån. Foto © Birmingham Museums Trust. Ferne & Speake 2014 s. 35.

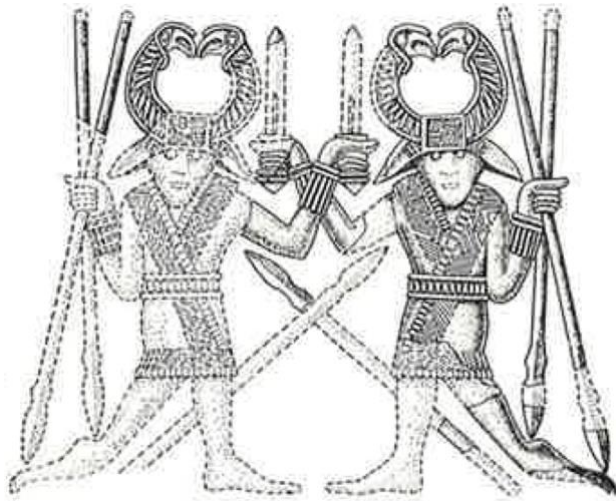
Bilaga 2

Ornamentik på hjälmen föreställande ridande krigare, Staffordshire-depån.

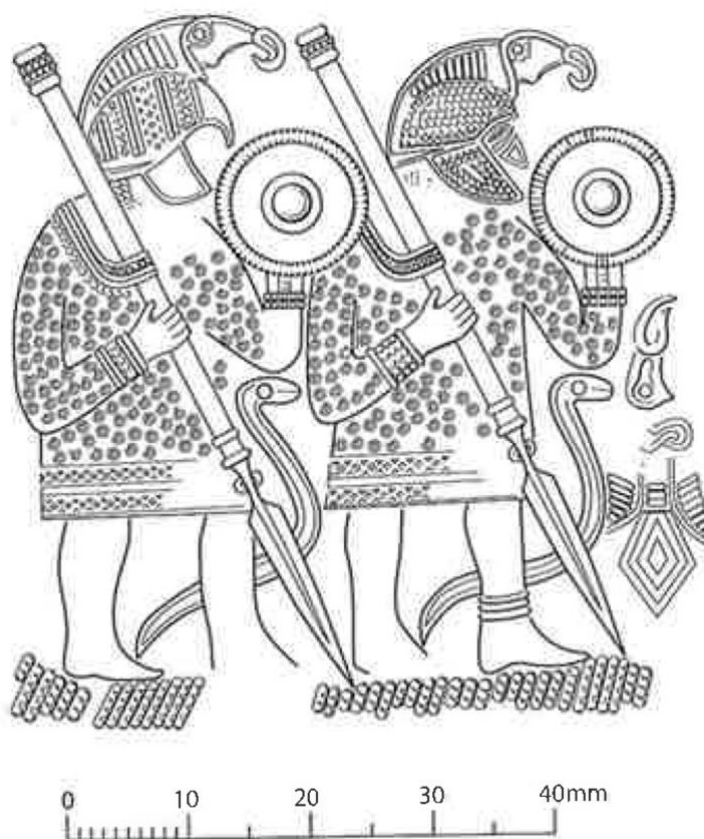
Birmingham Museum and Art Gallery. Foto: Birgitte Hildeman Sjölin.

Bilaga 3

Rekonstruktion av ornamentik på hjälmen från Sutton Hoo. Bruce-Mitford 1968 s. 27.

Bilaga 4

Ornamentik föreställande krigare och ormar på hjälm från Valsgärde. Ferne & Speake 2014 s. 27.

Bilaga 5

Kors 2 från Staffordshire-depån. Foto © Guy Evans. Fern & Speake 2014 s. 39.